

ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Г. Кучер

*Київський національний торговельно-економічний університет
02156, м. Київ, вул. Кіото, 19
e-mail: galinakucher@bigmir.net*

Розкрито роль, сутність та особливості використання державних гарантій як інструменту суспільного розвитку в Україні. Узагальнено підходи до застосування державних гарантій в різних сферах і на різних рівнях. Сформульовано класифікаційні ознаки до їх групування та запропоновано формалізований підхід до функціонування механізму державних гарантій. Розкрито його методи, важелі, інструменти застосування державних гарантій. Показано чинники, що необхідно враховувати для забезпечення досягнення поставлених цілей та завдань. Запропоновано напрями підвищення результативності та дієвості застосування інструменту державних гарантій для забезпечення суспільного розвитку.

Ключові слова: бюджет, безпекові гарантії держави, державна підтримка, державні гарантії інвесторам, державні гарантії кредиторам, економічні гарантії держави, соціальні гарантії, соціальні фонди, фінансова політика.

Держава як інститут суспільства визначає не лише права та обов'язки учасників, але й забезпечує формат їх організації. Еволюція економічного розвитку країн світу свідчить про зростання ролі держави в забезпеченні прав та свобод учасників суспільних відносин, регулюванні руху фінансових потоків для стабілізації розвитку та прискорення світової інтеграції країни. Посилення впливу соціальної складової у функціонуванні суспільних відносин визначає особливості реалізації соціальних прав та свобод, гарантованих державою та закріплених у конституціях суверенних країн. Стимулювання економічного розвитку потребує формування активної фінансової політики країни, зокрема шляхом гарантування прав, обов'язків економічних суб'єктів, надання допомог та участі держави в цьому процесі. Важливу роль відіграє посилення ролі держави як гаранта в забезпеченні економічної безпеки, національних інтересів і її суверенітету.

Впровадження суспільних реформ та стратегій розвитку потребує удосконалення використання інституту державних гарантій, що дозволяє

забезпечити реалізацію інтересів громадян, бізнесу та держави в цілому, але й підвищити дієвість і результативність державного регулювання, посилити економічну стабільність, удосконалити підходи до функціонування системи державних фінансів.

Питання державних гарантій у соціальній сфері досліджувалося в теоріях суспільного договору й соціальної держави, при розкритті ролі соціальних програм як інструментів економічного розвитку та фінансовому забезпеченні соціальної сфери (Т. Гоббс, А. Браун, Дж. Б'юкенен, Дж. Гелбрейт, Н. Гінзберг, М. Годе, Дж. Локк, Д. Ролс, К. Оффе, Х. Хеллер, К. Хессе та ін.).

Питання державних гарантій в інших сферах певним чином розкривалися в контексті визначення детермінант суспільного розвитку, державного кредиту та державного боргу (Р. Барро, Ш. Бланкарт, Дж. Б'юкенен, Л. Ерхард, Дж. Кейнс, Р. Коуз, А. Маршал, Дж. Стігліц, Й. Шумпетер та ін.).

Дослідженню державних гарантій в окремих сферах та напрямках їх застосування присвячено праці таких вітчизняних вчених, як: М. Житар [1], І. Запатріна [2], М. Кужелев [1], М. Крупка [3], С. Науменкова [4], І. Чугунов [5], Л. Яструбецька [3] та інших.

Удосконалення системи державних фінансів потребує забезпечення дієвості, результативності та ефективності функціонування державних гарантій як інструменту суспільного розвитку. Його використання безпосередньо впливає на видатки бюджетних і спеціальних фондів, які мають забезпечити прискорення соціально-економічного розвитку, що потребує дослідження особливостей та складових механізму державних гарантій.

Метою статті визначено розкриття підходів та особливостей використання державних гарантій як інструменту забезпечення суспільного розвитку країни.

Розвиток суспільних відносин забезпечується нормами національного права, що визначають детермінанти їх функціонування в державі. Одночасно норми національного права регламентують взаємовідносини населення, суб'єктів господарювання та держави, права та обов'язки сторін. Ступінь соціально-економічного розвитку, демократичність, транспарентність відносин відображає виконання державою функцій, спрямованих на "утвердження і забезпечення прав та свобод людини". Головні зобов'язання з боку держави визначені Конституцією держави як державні гарантії "Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави" [6, ст. 3]. Перелік державних гарантій включає зокрема: судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї; свободу пересування; вільний вибір місця проживання; свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; соціальні гарантії тощо.

Водночас нормами національного права визначено різні підходи до тлумачення державних гарантій з урахування специфіки галузі права, що впливає на дослідження їх сутності та особливостей. Дослідження та узагальнення цього поняття дозволяє виявити характерні особливості державних гарантій та запропонувати напрями щодо підвищення дієвості їх використання для забезпечення суспільного розвитку.

У соціальній сфері державні соціальні гарантії визначені як “встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму”. Їх вплив спрямовано на захист прав громадян на працю та соціальний захист від безробіття; соціальну захищеність, повноту соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод осіб з інвалідністю, дітей-сиріт та дітей позбавлених банківського піклування тощо. Використання державних соціальних гарантій забезпечує формування адаптивного механізму реалізації соціальних прав громадян держави, підходів до визначення і обґрунтування видатків держави з бюджетних та соціальних фондів на соціальний захист і забезпечення населення, утримання соціальної сфери [7, ст. 1; 8].

Економічний розвиток потребує формування адекватних правових засад, що визначатимуть не лише політику держави в даній сфері, але й її підтримку суб'єктів господарювання. В умовах відкритості національної економіки та сформованої системи зовнішніх зобов'язань за двосторонніми та багатосторонніми міжнародними договорами, що покладають на неї відповідні зобов'язання, прийняття закону “Про державну допомогу суб'єктам господарювання” формує базові умови та правові засади надання такої допомоги, проведення її моніторингу, контролю впливу на конкуренцію та забезпечення захисту й розвитку останньої, підвищення прозорості її надання. В даному контексті державна допомога розглядається як підтримка суб'єктів господарювання за рахунок бюджетних “ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності”. Допустимим визначено надання державної допомоги для забезпечення споживачів суспільно важливими товарами та для “відшкодування шкоди особам, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру”. Вона передбачає вирішення завдань щодо розвитку НТП, інноваційної діяльності та регіонів, підтримки підприємництва, захист навколишнього середовища, підготовку та працевлаштування громадян. Надання такої підтримки з боку держави може відбуватися у таких формах: субсидій; грантів; дотацій; податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів; списання боргів і штрафних санкцій, компенсації збитків суб'єктам господарювання; гарантій, кредитів на пільгових умовах, обслуговування кредитів за пільговими тарифами; зменшення фінансових зобов'язань суб'єктів господарювання перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; надання або придбання товарів та послуг за пільговими цінами; продаж державного майна за цінами, нижче ринкових; збільшення вартості державної частки в статутному капіталі тощо [9, ст. 4].

Вагому роль у формуванні ресурсів держави відіграють кредитні ресурси, які залучалися для фінансування місцевих бюджетів та державних програм, що передбачає надання державних гарантій. За таких умов державні гарантії розглядаються як “спосіб забезпечення державою у повному обсязі або частково

виконання боргових зобов'язань позичальника перед кредитором" [10; 11]. Їх залучення призводить до формування державного та місцевого гарантованого боргу. Національне законодавство [12, ст. 7 п. 3] сформувало певну специфічну систему відносин, коли центральний уряд не несе відповідальності за борги місцевих органів влади і навпаки. Це дозволяє сформувати механізм управління державним кредитом та гарантіями, формування майнового забезпечення виконання боргових зобов'язань, забезпечити своєчасність та повноту виконання обов'язків гаранта, врегулювання кредитних відносин між кредитором, позичальником та урядом, що надав державні гарантії [13].

Для пожвавлення інвестиційної діяльності та формування позитивного інвестиційного клімату держава гарантує стабільність умов її здійснення та додержання прав і законних інтересів її суб'єктів з метою підтримки реалізації інвестиційних проектів через систему державного регулювання. Це сприяє підвищенню результативності та ефективності державних інвестицій, залученню приватного сектору до реалізації державних програм суспільного розвитку шляхом співфінансування інвестиційних проектів, здійснення державних капіталовкладень, забезпечення компенсації відсотків за кредитами, державного кредитування за рахунок коштів державного бюджету або надання гарантій за борговими зобов'язаннями суб'єктів господарювання [14].

У сфері зовнішньоекономічної діяльності для розвитку економічних відносин з іншими державами на взаємовигідній основі, крім зазначеного вище, держава визначає розмір державного кредиту (державної гарантії комерційного кредиту) окремому суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності протягом одного року, який не може перевищувати 5 процентів від відповідних річних лімітів державного кредитування зовнішньоекономічних операцій [15]. Водночас держава запроваджує процедури залучення, використання та моніторингу зовнішніх фінансових ресурсів за окремими кредитно-інвестиційними проектами, зокрема міжнародної технічної допомоги.

Зазначене свідчить про відсутність узагальненого підходу щодо сутності та особливостей гарантій держави, що впливає на дієвість державного регулювання та потребує узагальнення підходів щодо застосування державних гарантій. Механізм державних гарантій схематично подано на рис. 1.

Державні гарантії варто визначати з урахуванням сфер (політична, фінансова, економічна, соціальна, безпекова тощо) та рівнів: (мікро- та макрорівні, наддержавний) застосування; проголошених конституцією прав і свобод.

Ефективність та результативність інституту державних гарантій визначається засадами й адаптивністю механізму функціонування системи державних фінансів, національною стратегією соціально-економічного розвитку, узгодженістю норм міжнародного та національного права.

Важливим є врахування важелів та інструментів механізму державних гарантій, що включають державну підтримку, зокрема охоплюють державне замовлення, державні кредити, гранти міжнародних фінансових організацій, залучені державою або під державні гарантії, технічне регулювання, проведення конкурсів, тендерів,

застосування нормативів, лімітів, санкцій, стимулів, ліцензування, страхування, патентування і квотування, застосування інвестиційних, податкових, митних та валютних преференцій, пільг, дотацій, прямого бюджетного фінансування та співфінансування, відшкодування відсоткових ставок за кредитами, для суб'єктів господарювання у комерційних банках компенсації, субсидій, субвенцій, регулювання цін і тарифів тощо [16; 17].

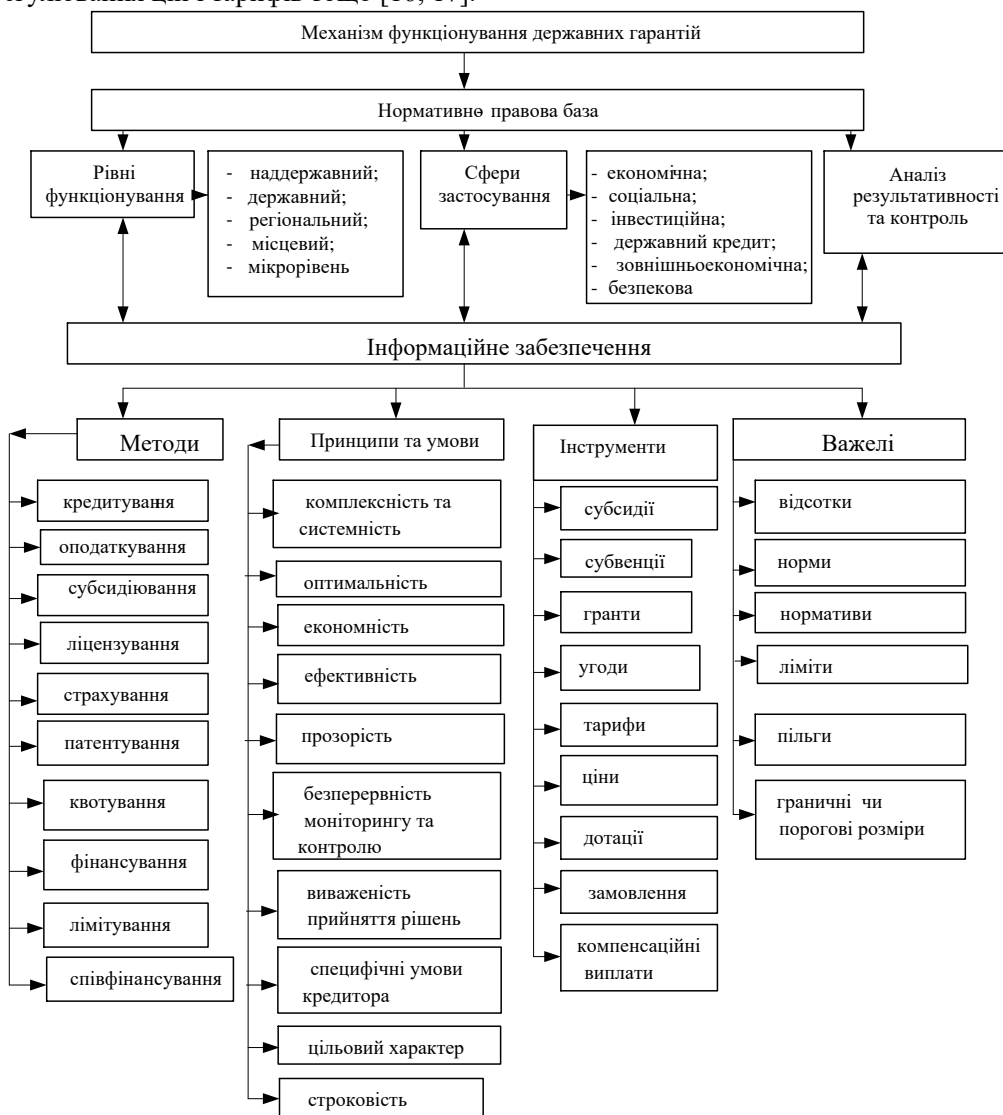

Рис. 1. Схема механізму функціонування державних гарантій

Джерело: побудовано автором.

Застосування державних гарантій відображає історичні та національні аспекти, відкритість та транспарентність державних фінансів, відповідність пріоритетам державної стратегії суспільного розвитку. Важливим для забезпечення переходу на інноваційну модель розвитку економіки, активізації діяльності приватних інвесторів та громад в даній сфері є запровадження комбінованих механізмів фінансування державних програм суспільного розвитку.

Інституційний розвиток дозволяє використовувати різні інструменти фінансування проектів внутрішнього та міжнародного фінансових ринків, та механізми страхування ризиків, що поширені у світовій практиці. Господарський кодекс України в Ст. 12 визначає засоби державного регулювання господарської діяльності [18]: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Обмеженість фінансових ресурсів у фінансовій системі країни в умовах зростаючого попиту потребує вирішення базових питань фінансування суспільного розвитку, зокрема пріоритетності використання різних джерел їх формування.

Використання державних ресурсів виступає засобом гарантування від некомерційних ризиків, передбачає надання державної підтримки проектів. Зацікавленість місцевих громад та територіальних об'єднань в реалізації проектів розвитку визначає можливість отримання їх ресурсів і дозволяє забезпечити ефективність використання існуючих об'єктів, формувати комбінований механізм їх фінансування. В умовах трансформаційних змін мають місце високі ризики фінансування суспільних проектів, що може бути вирішено активною участю держави в таких проектах, зокрема застосуванням інструменту державних гарантій в механізмі ДПП. Надходження інвестиційних ресурсів через механізм ДПП в пріоритетні проекти держави дозволило сформувати дієвий канал їх фінансування, що охоплює потоки фінансових ресурсів в Україну від 2,19 % ВВП у 2011 р. до 4,21 % ВВП у 2017 р. [19].

Державні гарантії застосовуються для залучення ресурсів міжнародних фінансово-кредитних інституцій і світового фінансового ринку. При цьому держава визначає формат таких відносин і гарантує іноземним інвесторам захист від некомерційних ризиків, що відображається в нормах національного та міжнародного права, укладеними та підписаними угодами й договорами. Як правило, це пов'язано з реалізацією суспільно важливих проектів, що є пріоритетними для міжнародної спільноти.

Механізм фінансування міжнародних проектів формує зони відповідальності учасників, що за несприятливих умов можуть спричинити призупинення процесу реалізації проектів, передбачають зовнішнє втручання, зовнішній контроль та нагляд за реалізацією проекту, які можуть розглядатися як позитивні та, одночасно, негативні сторони їх реалізації [20].

Розширення задач, що постають перед державами у зв'язку з запровадженням в практичну діяльність підвищених підходів до соціальних стандартів, додаткових

завдань та ризиків, які виникають в умовах глобалізації. Це формує потреби у державній фінансовій підтримці окремих підприємств, установ, організацій та відповідного бюджетного фінансування. Застосування нових підходів в організації їхньої діяльності та управління сприятиме оздоровленню фінансового середовища господарювання, покращенню інвестиційного клімату та нарощуванню фінансового потенціалу за допомогою ідентифікації невикористаних і потенційних можливостей та підвищення результативності й ефективності його використання.

Поглиблення ринкових засад функціонування національних економік визначає зорієнтованість на використання фінансового потенціалу приватних інвесторів у різних сферах і галузях економіки. Це дозволяє, з одного боку, зменшити частку державного фінансування, податкового та боргового навантаження в країні, та, з іншого, сприяти підвищенню ефективності та результативності господарювання. Залучення недержавних інвестицій в Україні спрямовано на розвиток базових галузей економіки, підвищення продуктивності та технологічного оновлення виробництва; ресурсну збалансованість проектів; прозорість та ефективність механізму надання державної підтримки тощо [17].

Державні гарантії дотримання прав приватних партнерів визначаються як нормами національного права, так і укладеними угодами, контрактами та враховують норми міжнародного права, що забезпечує від ризиків та дозволяє отримати компенсаційні виплати при їх настанні [21].

Формування та використання бюджетних коштів пов'язане з наданням державних гарантій регламентованих нормами Бюджетного кодексу України та законами про Державний бюджет України на поточний рік відповідно до рішень Кабінету Міністрів та міжнародних договорів України. Використання бюджетних ресурсів для фінансування національної економіки передбачає застосування системного підходу до бюджетних видатків, який комплексно враховує особливості фінансування різних секторів економіки, їх потреби та роль у забезпеченні суспільного розвитку. Одним із основних завдань бюджетної політики у сфері видатків є оптимізація їхнього перерозподілу через бюджетну систему для забезпечення суспільного розвитку, високого життєвого рівня громадян та справедливого доступу до соціальних благ, сприяння економічному зростанню та поліпшення якості людського капіталу.

Для підвищення ефективності управління державними гарантіями в зазначеній сфері останні роки в законах про державний бюджет на поточний рік затверджуються граничні розміри їх надання, пріоритетність “фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку національної економіки, проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності та зміцнення конкурентних переваг українських підприємств” та програм, пов'язаних з підвищенням обороноздатності та безпеки держави [22].

Протягом 2014–2019 років середньорічний показник граничних обсягів державних гарантій для бюджетних проектів становив 23,53 млрд грн, при максимальному у 2017 р. – 31,68 млрд грн. Надання державних гарантій за

кредитними проектами призводить до формування гарантованого боргу держави та необхідності фінансування обов'язків гаранта у випадку неплатоспроможності позичальника. За офіційними даними у 2018–2019 роках державному бюджету було відшкодовано витрат на суму 7,47 млрд грн простроченої заборгованості, але станом на 31.03.2019 р. обсяги простроченої заборгованості перед державним бюджетом становили 2,01 млрд грн [23]. Зазначене свідчить про недосконалість інституту державних гарантій залучення позикових ресурсів та потребує удосконалення методичних, інституційних, організаційних та нормативно-правових засад. На нашу думку, для підвищення ефективності управління боргом, скорочення розмірів протермінованої заборгованості перед державним бюджетом доцільно уніфікувати законодавство та на етапі надання гарантій передбачити процедуру оформлення переходу прав власності на користь держави, що дозволить в подальшому їх використовувати для конверсійних позик. Оцінка ефективності надання державних гарантій потребує врахування прямого (доходів бюджету) та опосередкованого ефекту (розвиток виробництва і підприємницької активності; зростання зайнятості і доходів населення; комплексного та багатоджерельного фінансування суспільних проектів). Реформування системи управління державними видатками шляхом інституційного її розвитку сприятиме підвищенню рівня ефективності та результативності відповідно потреб інноваційного розвитку [20].

Нарощування фінансового потенціалу розвитку органів місцевого самоврядування передбачає активне використання як тимчасово-вільних фінансових ресурсів національного та світового ринків, так і інвестиційних фінансових ресурсів шляхом реалізації державних та міжнародних проектів, у тому числі за рахунок використання інструментів внутрішніх та зовнішніх місцевих позик, що широко застосовують у світовій практиці.

Обсяги фінансування інноваційної діяльності в Україні упродовж 2000–2018 років мали загальну тенденцію до зростання з 1 757,1 млн грн до 12 180,1 млн грн, тобто майже в 7 разів (див рис. 2).

Найбільші обсяги фінансування були в 2016 році і становили 23 229,5 млн грн. Основними джерелами фінансування економічного розвитку виступали власні кошти підприємств та інші джерела. Частка власних коштів у структурі фінансування за зазначений період мала динамічний характер і з 79,6 % зросла до 88,19 % у 2018 році. Найбільші обсяги фінансування за рахунок даного джерела були в 2015 році і становили 97,2 %, але в абсолютних розмірах максимального показника було досягнуто в 2016 році (22 036,0 млн грн), що в 15,7 рази перевищує фінансування економічного розвитку в 2000 р. Останні пов'язані також зі скороченням питомої ваги частки іноземних інвесторів у фінансуванні інновацій промислових підприємств з 7,6 % у 2000 році до 0,88 % у 2018 році, зростанням питомої ваги частки державного бюджету з 0,4 % до 5,25 %. Суттєве зростання частки державного бюджету мало місце протягом 2016–2018 р., що становило приріст 257 %. [24]. На нашу думку, показники бюджетного фінансування потребують врівноваження та закріплення за допомогою відповідних індикаторів, що

сприятиме стабілізації та удосконаленню підходів до стимулювання інноваційного розвитку.

Рис. 2. Показники джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у 2000-2018 роках

Джерело: побудовано за даними [24].

Реалізація комплексного фінансування суспільних проєктів шляхом використання бюджетних ресурсів із залученням коштів вітчизняних та зарубіжних інвесторів забезпечує відповідне зростання бюджетного потенціалу, оскільки дозволяє збільшувати обсяги їх фінансування, застосовувати прогресивні управлінські технології, покращити результативність та ефективність проєктів, активізувати потенціал інших джерел фінансових ресурсів.

Вагому роль у фінансуванні суспільного розвитку відіграють ринкові джерела фінансування, про що свідчать показники кредитування та заборгованості клієнтів банківських установ, депозити населення, резидентів та нерезидентів. Тенденції розвитку банківської системи вплинули на кредитні відносини в цілому та динаміку показників банківського кредитування. В середньому щорічно в досліджуваному періоді показник кредитів та заборгованості клієнтів банків становив 47,20 % ВВП, що свідчить про значний вплив банківського кредитування на національну економіку. Найбільше значення показника 79,19 % ВВП було в 2009 році. Внаслідок світової фінансової та банківської кризи в Україні цей показник значно скоротився і

вже на кінець 2017 року становив 18,81 % [24]. Це свідчить про значні резерви банківської системи у фінансуванні національної економіки.

Необхідним є розвиток ринкових інститутів за участю держави, діяльність яких спрямована на фінансування інвестиційно-інноваційних проектів за рахунок акумулювання фінансових ресурсів дрібних інвесторів шляхом випуску інвестиційних паперів. Урахування практик ЄБРР та Групи Світового Банку дозволить акумулювати й спрямовувати фінансові ресурси у перспективні сфери та галузі, стимулювати розвиток національного фондового ринку, диверсифікувати інвестиційні ризики, підвищити ефективність використання державних кредитів, інвестицій для суспільного розвитку.

Підвищення ефективності видатків державного сектора економіки, бюджетних фондів потребує удосконалення управління державними фінансами, зокрема системи державних гарантій. Формування узгодженого бачення щодо їх ролі, механізму застосування дозволяє підвищити дієвість застосовуваних методів, важелів, інструментів, забезпечити достатність та своєчасність фінансування суспільно важливих програм та проектів тощо. Зазначене сприятиме реалізації конституційних прав і свобод в повному обсязі, виконанню міжнародних домовленостей і норм й положень національного права, забезпечити нарощування фінансового потенціалу держави, територіальних громад, підприємництва, населення, сприяти узгодженості їх інтересів та потреб. Врахування взаємозв'язків і взаємозалежностей між ними дозволяє оцінити результативність діяльності та резерви щодо використання незадіяного фінансового потенціалу.

Державні гарантії як інструмент суспільного розвитку забезпечують фінансову базу соціально-економічного розвитку країни, адміністративно-територіальних одиниць, впливають на фінансовий потенціал економічних суб'єктів, формування відновлювальних процесів, стимулювання розвитку суспільства з урахуванням вітчизняних особливостей та економічної циклічності.

Список використаної літератури

1. Кужелев М. О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / М. О. Кужелев, М. О. Житар // Економічний вісник Університету. – 2015. – Вип. 27(1). – С. 14–18.
2. Запатрина И. В. Публично-частное партнерство для целей Устойчивого Развития / И. В. Запатрина. – Київ: Лыбидь, 2017. 312 с.
3. Крупка М. Фінансова безпека суб'єктів господарювання / М. Крупка, Л. Яструбецька. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 320 С.
4. Науменкова С. Фінансові інструменти убезпечення від політичних ризиків у проектному фінансуванні / С. Наумонкова, С. Міщенко, Є. Тіщенко // Економіка. – 2016. – № 10 (87). – С. 6–17.
5. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.

6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 30.09.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-p>.
7. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
8. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
9. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>
10. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантій, та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками: постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 р. № 131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/131-2011-p>.
11. Порядок визначення необхідності, розміру та виду майнового забезпечення під час надання кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії: постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2011-p>.
12. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
13. Міністерство фінансів України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
14. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
15. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
16. Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2011 р. № 279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D0%BF>
17. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. № 389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF>
18. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
19. Інформація щодо стану здійснення державно-приватного партнерства : Міністерство економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b08c354-a6fd-4ace-8c57-41829defda5c&title=DovidkaSchodoStanuZdiisnennia>
20. Кучер Г. В. Державні фінансові ресурси: монографія / Г. В. Кучер. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 608 с.
21. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

22. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2629-19>.
23. Звіти про виконання бюджету. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/-doccatalog/list?curr-Dir=146477>
24. Державна служба статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References

1. Kuzhelev, M. O., & Zhitar, M. O. (2015) Kontseptualni zasady efektyvnosti finansovogo zabezpechennya innovatsynogo rozvitku UkraYini. [Conceptual principles of financial support for innovative development of Ukraine]. *Ekonomichnyi visnik Universitetu – Economic Bulletin of the University*, 27(1), 14–18 [in Ukrainian].
2. Zapatrina, I. V. (2017). *Publichno-chastnoe partnerstvo dlya tseley Ustoychivogo Razvitiya. [Public-Private Partnership for Sustainable Development]*. Kiyiv: Lybid [in Russian].
3. Krupka, M., & Yastrubetska, L. (2018) *Finansova bezpeka sub'ektiv gospodaryuvannya. [Financial security of business entities]*. Lviv : LNU Imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
4. Naumenkova, S., & Mischenko, S., & Tischenko, E. (2016). Finansovi Instrumenti ubezpechennya vid politichnih rizikiv u proektnomu finansuvanni. [Financial instruments for protection against political risks in project financing]. *Ekonomika – Economy*, 10 (87), 6–17 [in Ukrainian].
5. Chugunov, I. Ya., & Pavelko, A. V., & Kaneva, T. V. (2015). *Derzhavne finansove regulyuvannya ekonomichnih peretvoren: monohrafiya [State financial regulation of economic transformations : monograph]*. A. A. Mazaraki. Kiyv: Kiyv. nats. torg.-ekon. unt, [in Ukrainian].
6. Konstitutsiya Ukrayini: Zakon Ukrayiny 254к/96-ВР [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine No 254к/96-ВР] (28 June 1996). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-p> [in Ukrainian].
7. Pro derzhavni sotsial'ni standarty ta derzhavni sotsial'ni harantiyi: Zakon Ukrayiny № 2017-III [On State Social Standards and State Social Guarantees: Law of Ukraine No 2017-III]: (05 November 2000). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14> [in Ukrainian].
8. Pro zaynyatist' naseleennya: Zakon Ukrayiny № 5067-VI [On employment of the population: Law of Ukraine No 5067-VI (05 July 2012)]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> [in Ukrainian].
9. Pro derzhavnu dopomohu sub'yektam hospodaryuvannya: Zakon Ukrayiny № 1555-VII [On state aid to economic entities: Law of Ukraine No. 1555-VII (01 July 2014)]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzheniya Polozhennya pro upravlinnya ryzykamy, pov'yazanymy z nadannym derzhavnykh harantiy, ta rozpodil takykh ryzykiv mizh derzhavoyu, kredytoramy i pozychal'nykamy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 131 [On approval of the Regulation on the management of risks related to the provision of state guarantees and the

- distribution of such risks between the state, creditors and borrowers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 131] (23 February 2011). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/131-2011-п> [in Ukrainian].
11. Poryadok vyznachennya neobkhidnosti, rozmiru ta vydu maynovoho zabezpechennya pid chas nadannya kredytiv (pozyk), zaluchenykh derzhavoyu abo pid derzhavni harantiyi: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 460 [Procedure for determining the necessity, size and type of property collateral when granting loans (loans), borrowed by the state or under state guarantees: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 460] (13 April 2011). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2011-п> [in Ukrainian].
  12. Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 2456-VI [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2456-VI] (08 July 2010). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
  13. Ministerstvo finansiv Ukrayiny: ofitsiynny sayt [Ministry of Finance of Ukraine: official site]. *minfin.gov.ua*. Retrieved from www.minfin.gov.ua [in Ukrainian].
  14. Pro investytsiynu diyal'nist': Zakon Ukrayiny № 1560-XII [On investment activity: Law of Ukraine No. 1560-XII] (18 September 1991). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [in Ukrainian].
  15. Pro zovnishn'oekonomichnu diyal'nist': Zakon Ukrayiny № 959-XII [On Foreign Economic Activity: Law of Ukraine No. 959-XII] (16 April 1991). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>. [in Ukrainian].
  16. Pro zatverdzhennya Poryadku nadannya derzhavnoyi pidtrymky zdiysnennyu derzhavno-pryvatnoho partnerstva : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 279 [On Approval of the Procedure for Granting State Support to Public-Private Partnership Implementation: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 279]. (17 March 2011). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
  17. Pro zatverdzhennya Prohramy rozvytku investytsiynoyi ta innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 389 [On approval of the Program of development of investment and innovation activity in Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 389]. (02 February 2011). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
  18. Hospodars'kyi kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 436-IV [Commercial Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 436-IV]. (16 January 2003). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
  19. Informatsiya shchodo stanu zdiysnennya derzhavno-pryvatnoho partnerstva : Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli [Information on the state of implementation of the public-private partnership: Ministry of Economic Development and Trade]. *www.me.gov.ua*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b08c354-a6fd-4ace-8c57-41829defda5c&title=DovidkaSchodoStanuZdiisnennia> [in Ukrainian].
  20. Kucher, G. V. (2018). Derzhavni finansovi resursi [Public financial resources]: monografiya. Kiyiv: Kiyiv. nats. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
  21. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo : Zakon Ukrayiny № 2404-VI [On Public-Private Partnership: Law of Ukraine No. 2404-VI]. (01 July 2010). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [in Ukrainian].

22. Pro Derzhavnyy byudzhnet Ukrayiny na 2019 rik: Zakon Ukrayiny № 2629-VIII [On the State Budget of Ukraine for 2019: Law of Ukraine No. 2629-VIII]. (23 November 2018). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2629-19> [in Ukrainian].
23. Zvity pro vykonannya byudzhetu [Budget execution reports]. Derzhavna kaznacheys'ka sluzhba Ukrayiny – State Treasury Service of Ukraine. *www.treasury.gov.ua*. Retrieved from <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> [in Ukrainian].
24. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini. Ofitsiyiny sayt. [State Statistics Service of Ukraine. Official site]. *www.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 05.09.2019

Прийнята до друку 23.10.2019

STATE GUARANTEES AS A DEVELOPMENT TOOL OF THE COUNTRY

H. Kucher

*Kyiv national university of trade and economics
02156, Kyiv, Kioto Street, 19
e-mail: galinakucher@bigmir.net*

The state, as an institution of society, defines not only the rights and obligations of participants, but also the state provides a format for their organization. The evolution of the economic development of the countries of the world testifies to the growing role of the state in securing the rights and freedoms of the participants of public relations. She displays the pros and cons of regulating the movement of financial flows to stabilize the development and accelerate the world integration of the country. The state as a guarantor in ensuring economic security, national interests and sovereignty plays the state. The implementation of public reforms and development strategies requires improving the use of the Institute of State Guarantees. It needs for ensuring the realization of interests of citizens, business and the state as a whole, and it needs for improvement to approaches to increase of efficiency and effectiveness of the government regulation, strengthen economic stability, and to improve approaches of the public finance system.

The purpose of the article is defining the approaches and features of using the state guarantees as a tool for ensuring the social development of the country the use of state guarantees as a development tool of the country.

Outline of the main material. The degree of socio-economic development, democracy, transparency of relations there are reflects functions of the state, which aim at asserting and ensuring the rights and freedoms of man, his life, and the functioning of economic subjects and the state as a whole. The scientific approaches and legal bases that define and regulate the application of state

guarantees differ in their approaches and interpretations. Research and generalization of state guarantees allows to reveal their characteristic features and to offer directions for increasing the efficiency of their use for social development.

The essence and types of state guarantees in the social sphere are revealed. Protection of citizens' rights to work and social protection and full implementation of socio-economic, political, personal rights and freedoms of the persons with disabilities, orphans and children which banking of care, etc. are determine the state guarantees.

State guarantees are important for receiving state aid by for economic entities. National legislation establishes the basic conditions and legal bases for providing such assistance, monitoring it, and it controlling the impact on competition and ensuring its protection and development, and increasing its transparency. Solving the problems of scientific and technological progress, innovation activity, support of entrepreneurship, environmental protection, training and employment of citizens they envisages.

Provision of state guarantees for attracting credit resources to finance local budgets and state programs are impotent. The state guarantees for economic entities the following: stability of the conditions of their implementation and observance of the rights and legitimate interests of economic entities in order to support the implementation of investment projects through the system of state regulation.

In the foreign economic sphere, when granting state guarantees, the legislation establishes procedures for attracting, using and monitoring external financial resources for certain credit investment projects, in particular international technical assistance.

Our conducted research showed that there is no generalized approach to the nature and features of state guarantees. It affects the effectiveness of state regulation and requires a generalization of approaches to the application of state guarantees. The article summarizes and schematically presents the mechanism of state guarantees, reveals the peculiarities of its functioning in Ukraine.

Taking into account the leverage and instruments of the mechanism of state guarantees is important. The mechanism of state guarantees includes government procurement, government loans, grants of international financial institutions, involved by the state or under state guarantees, technical regulation, competitions, tenders, application of standards, limits, sanctions, incentives, licensing, insurance, patenting and quotas, application of investment, tax, customs and currency preferences, privileges, subsidies, direct budget financing and co-financing, reimbursed ting interest rates on loans to entities in commercial banks compensation, grants, subsidies, price controls and tariffs and so on. The article revealed the imperfection of the Institute of State Guarantees, in particular regarding the attraction of credit resources. This requires improving the methodological, institutional, organizational and legal framework for its functioning.

Conclusions. Improving the efficiency of budget expenditures and the public sector in general requires improving public financial management, in particular, the system of public guarantees. Formation of a holistic vision of their role, mechanism of application allows to increase the efficiency of applied methods, levers, tools, and to ensure adequacy and timely financing of socially important programs and projects. It will promote full implementation of constitutional rights and freedoms, implementation of international agreements, norms and provisions of national law. It is important to ensure the financial capacity of the state, territorial communities, entrepreneurship, population, which promotes the harmonization of their interests and needs. Considering the interrelationships and interdependencies between them, you can evaluate the effectiveness and reserves of harnessing untapped financial potential.

State guarantees as a tool for social development provide a financial base for socio-economic development of the country, administrative-territorial units, affect the financial potential of economic entities, the formation of restorative processes, stimulate the development of society in view of national characteristics and economic cyclicity.

Key words: budget, state security guarantees, state support, state guarantees to investors, state guarantees to creditors, economic guarantees of the state, social guarantees, social funds, financial policy.